

Consumentenprijsindex

In de [persmededeling van 5 augustus 2003](#) heeft het CBS gemeld dat de uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 niet correct zijn. Dientengevolge zijn de CPI-cijfers in deze publicatie niet correct.

Het [persbericht van 9 september 2003](#) bevat de gecorrigeerde cijfers voor de reeks voor alle huishoudens en voor de geharmoniseerde consumentenprijsindex.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

12 juni 2003

CBS-reactie op artikel “Prijsstijging: 49%” in HP/ De Tijd dd 30 mei 2003

Uit onderzoek naar stijging van prijzen van goederen en diensten concludeert HP/De Tijd dat de prijzen in de afgelopen 5 jaar bijna vijftig procent zouden zijn gestegen. Deze uitkomst spoort niet met de Consumentenprijsindex (CPI) zoals het CBS die maandelijks publiceert. Volgens de CPI zijn de prijzen over de periode mei 1998 tot en met mei 2003 gestegen met 16,3%¹.

Het CBS heeft onderzocht waarom de uitkomst van HP/De Tijd afwijkt van CBS-uitkomsten. De verschillen worden verklaard door verschillen tussen de onderzoeksopzet van HP/De Tijd en de onderzoeksopzet van de CPI zoals het CBS die hanteert. De onderzoeksopzet wijkt af in de volgende onderdelen:

- a) de samenstelling van de consumptiepakketten in beide onderzoeken;
- b) de wijze waarop indexcijfers van artikelgroepen worden gewonnen tot een totaalcijfer;
- c) de representativiteit van de prijsmeting voor wat betreft het aantal producten, de aankoopkanalen en de regionale spreiding;
- d) de wijze waarop wordt omgegaan met veranderingen in de kwaliteit van goederen en diensten waarvoor prijzen worden gevolgd.

In de volgende paragrafen zal verder worden ingegaan op deze verschillen. Ook wordt een nadere analyse gepresenteerd van de door HP/De Tijd genoteerde prijsveranderingen voor een aantal specifieke producten en door het CBS gepubliceerde prijsveranderingen voor groepen van goederen en diensten waar die producten toe behoren.

De samenstelling van de consumptiepakketten

Aan het consumentenprijsindexcijfer ligt een consumptiepakket ten grondslag dat vrijwel alle consumptieve bestedingen van consumenten bevat. Dit consumptiepakket wordt ook wel aangeduid met “het boodschappenmandje”. Voor een beschrijving van het boodschappenmandje wordt verwezen naar “De consumentenprijsindices van het CBS”ⁱⁱ op de CBS website.

Vrijwel alle goederen en diensten uit het pakket dat door HP/De Tijd is gepubliceerd, vallen in het consumptiepakket van de CPI. De enige goederen en diensten die niet onder het domein van de CPI vallen zijn:

- Illegale Poolse klusjesman
- Fiets bij junk
- Gram cocaïne
- Aalmoes aan zwerver
- Periodieke controle tandarts (particulier)
- Kroon
- Nominale ziekenfondspremie

De eerste 3 genoemde diensten en goederen betreffen bestedingen in het illegale circuit. Het CBS meet de prijsontwikkeling van de reguliere klusjesman en van nieuwe fietsen. Bij genotsmiddelen concentreert het CBS zich op prijswaarneming van andere middelen dan cocaine. De aalmoes aan de zwerver is een gift en is niet opgenomen in het domein van de CPI. De laatste 3 producten betreffen uitgaven aan ziektekosten. Deze zijn ook uitgesloten in het domein van de CPI voorzover het verzekerde medische diensten betreft. De consument heeft wan-

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

neer hij verplicht verzekerd is voor het ziekenfonds geen vrije keuze. De premie voor het ziekenfonds is dan ook als inkomensheffing in mindering gebracht op het bruto inkomen. Vanwege het kunnen vergelijken van alle consumenten is de premie voor particulier verzekerden ook in mindering gebracht op het bruto inkomen.

Over de overige goederen en diensten uit het HP/De Tijd onderzoek kan worden geconcludeerd dat deze afkomstig zijn uit slechts een beperkt deel van het “boodschappenmandje” van de CPI. De CPI-artikelgroepen waarin de goederen en diensten uit het HP/De Tijd onderzoek kunnen worden ingedeeld beslaan slechts 27,8 procent van de totale dekking van de CPI (op basis van gewichten die zijn gebaseerd op het gemiddeld uitgavenpatroon van Nederlandse huishoudens in 2000). Belangrijke uitgavencategorieën die niet zijn opgenomen in het HP/De Tijd onderzoek zijn: kosten voor wonen, gas, water, elektra, autobrandstoffen, verzekeringen en gemeentelijke heffingen (Dit laatste betreft veelal vaste lasten).

Wijze van samenwegen van consumptiepakketten

Bij de samenstelling van de CPI hanteert het CBS gewichten die rekening houden met het gemiddelde bestedingspatroon van consumenten. Hierbij wordt een zgn. Laspeyres-methode gebruikt waarbij de gewichten voor een bepaalde periode vast staan. Voor de periode 1998 tot en met december 2002 heeft het CBS voor de CPI gewichten gehanteerd die gebaseerd zijn op het gemiddelde bestedingspatroon van huishoudens in 1995. Vanaf januari 2003 hanteert het CBS gewichten die zijn gebaseerd op het bestedingspatroon uit het jaar 2000.

In het onderzoek van HP/De Tijd worden prijsveranderingen van de 100 geselecteerde goederen en diensten ongewogen gemiddeld. Dit is principieel onjuist, omdat geen rekening wordt gehouden het aandeel dat een bepaalde uitgavencategorie in de totale bestedingen van een huishouden vormt. De wijze van wegen kan leiden tot zeer verschillende uitkomsten. Dit kan worden geïllustreerd door de volgende twee rekenvoorbeelden:

- 1) Stel dat een consument in 1998 1 stuks van alle goederen en diensten uit het HP/De Tijd onderzoek zou hebben gekocht, en in 2003 opnieuw een “boodschappenmand” zou vullen met van elk van de 100 goederen en diensten 1 stuks. Deze consument zou dan in 1998 2314,71 Euro zijn kwijt geweest en in 2003 3108,17 Euro. Dit is een stijging van 34 procent, 15 procentpunt lager dan de prijsstijging van 49% die op basis van het ongewogen middelen van de prijsveranderingen tot stand komt.
- 2) In het tweede rekenvoorbeeld zijn de gevonden prijsveranderingen uit het onderzoek van HP/De Tijd samengewogen op dezelfde wijze zoals dat in de CPI gebeurt, met wegingsaandelen die zijn gebaseerd op het uitgavenpatroon van een gemiddeld huishouden in het jaar 2000ⁱⁱⁱ. Hieruit volgt een prijsverandering tussen 1998 en 2003 van maar liefst 56%.

De wijze waarop wordt gewogen heeft dus een grote invloed op het gevonden eindresultaat. Volgens de prijsveranderingen die het CBS heeft gemeten voor de goederengroepen waarin de specifieke goederen en diensten uit het HP/De Tijd onderzoek vallen, volgt een prijsverandering van ruim 15% tussen mei 1998 en mei 2003. Hierbij zijn de CPI-artikelgroepen gewogen met gewichten die zijn gebaseerd op een gemiddeld uitgavenpatroon in het jaar 2000. De verschillen tussen deze twee uitkomsten kunnen worden toegeschreven aan de beperkte representativiteit van de gekozen goederen en diensten in het onderzoek van HP/De Tijd. Dit wordt in de volgende paragraaf verder uiteengezet.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

Representativiteit

Voor de meting van de inflatie in Nederland verzamelt het CBS elke maand circa 90.000 prijzen. Deze prijzen worden op verschillende manieren waargenomen: door interviewers die in heel Nederland prijzen verzamelen in winkels, door schriftelijke enquêtes bij bijvoorbeeld verzekeraars, door het waarnemen van prijzen via internetsites of door telefonisch onderzoek. Daarnaast maakt het CBS sinds juni 2002 gebruik van scangegevens uit kassasystemen (scannerdata) van supermarkten. Voor de samenstelling van de CPI worden uit deze scannerdata maandelijks prijzen geselecteerd van circa 13.000 verschillende producten.

Bij het waarnemen van prijzen wordt rekening gehouden met het feit dat het onderzoek representatief moet zijn. Dit betekent in de eerste plaats dat de prijs-waarneming gespreid over heel Nederland moet plaatsvinden. In de tweede plaats houdt dit in dat er prijzen moeten worden verzameld van een representatief pakket van goederen en diensten dat het gemiddelde consumptiepakket weerspiegelt. Ten derde wordt rekening gehouden met verschillende aankoopkanalen. De prijs van brood wordt bijvoorbeeld niet alleen bij supermarkten waargenomen, maar ook bij warme bakkers. Ook worden zowel grote als kleine aankoopkanalen in het onderzoek betrokken. Ten slotte moet de prijswaarneming voor bepaalde artikelgroepen waarvoor de prijzen sterk fluctueren, verspreid over de maand moeten plaatsvinden. Prijzen van autobrandstoffen worden bijvoorbeeld op dag-basis bijgehouden.

Na het waarnemen van al deze prijzen worden gemiddelde prijsveranderingen berekend voor groepen van artikelen. Het CBS publiceert geen individuele prijsveranderingen van specifieke goederen of individuele aankoopkanalen. De belangrijkste reden om dit niet te doen is de beperkte representativiteit van individuele gegevens, maar ook speelt mee dat het CBS principieel geen individuele gegevens prijsgeeft. Ook gemiddelde prijzen worden slechts in zeer beperkte mate gepubliceerd. Enerzijds zouden er veel meer waarnemingen moeten worden gedaan om een betrouwbare gemiddelde prijs te kunnen publiceren, anderzijds is het bij veel artikelgroepen lastig een gemiddelde prijs aan te geven, simpelweg omdat er zeer veel verschillende varianten van goederen en diensten worden aangeboden.

Het onderzoek van HP/De Tijd komt op het gebied van representativiteit nogal wat te kort:

- 1) Prijzen zijn veelal in Amsterdam waargenomen en niet gespreid over het hele land.
- 2) Er zijn slechts een beperkt aantal goederen en diensten waargenomen. In sommige gevallen zijn de gekozen goederen en diensten ook niet bepaald representatief. Zo zal een gesprek met KPN-inlichtingen voor een gemiddeld huishouden slechts een klein deel van de telefoonrekening vormen.
- 3) Er is slechts een beperkt aantal aankoopkanalen bezocht.

Kwaliteitsveranderingen

In de CPI worden alleen zuivere prijsveranderingen gemeten. Dit betekent dat wanneer een goed of een dienst in kwaliteit verandert, hiervoor wordt gecorrigeerd. Vooral voor goederen zoals televisies, auto's en computers, waarbij zeer regelmatig kwaliteitsverbeteringen worden doorgevoerd, betekent dit dat de prijsstijging zoals die tot uitdrukking komt in de prijsindexcijfers van het CBS soms fors lager is, dan wat men zou verwachten op grond van het volgen van bijvoorbeeld een gemiddelde prijs die wordt betaald voor een computer.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

Voor de goederen en diensten in het onderzoek van HP/De Tijd spelen kwaliteitswijzigingen overigens slechts een beperkte rol.

Nadere analyse van de gemeten prijsveranderingen

Het CBS heeft de door HP/De Tijd gemeten prijsveranderingen vergeleken met eigen uitkomsten. Hiertoe zijn alle specifieke goederen en diensten (voorzover ze in het domein van de CPI vallen) ingedeeld in de corresponderende artikelgroepen waarvoor het CBS prijsindexcijfers publiceert. Vervolgens is de door het CBS gemeten prijsverandering tussen mei 1998 en mei 2003ⁱ vergeleken met de prijsverandering gemeten door HP/De Tijd. Uit deze analyse blijkt dat het CBS in 32 van de 93 gevallen een hogere prijsstijging heeft gemeten dan in het HP/De Tijd onderzoek. Een paar voorbeelden:

- Voor de CPI-artikelgroep “Brood en beschuit” vindt het CBS een prijsverandering van 16% over de genoemde periode, terwijl HP/De Tijd voor een Zaanse snijder slechts 5% prijsstijging meet.
- Voor rijlessen heeft het CBS een prijsverandering van 35% gemeten over de afgelopen 5 jaar, HP/De Tijd maar 21%.
- Voor de CPI-artikelgroep “personenvervoer over de weg”, waaronder busvervoer en taxivervoer valt, publiceerde het CBS een prijsverhoging van 31% in de laatste 5 jaar. HP/De Tijd noteert voor de strippenkaart een prijsverhoging van 21%, voor de treintaxi een stijging van 20% en voor een TCA-taxi een prijsverhoging van 26%.

In de overige gevallen is de prijsstijging die HP/De Tijd heeft gemeten hoger dan de uitkomsten voor de bijbehorende CPI-artikelgroep. Ook hier een greep uit de meest opvallende gevallen:

- Voor de CPI-artikelgroep “Telefoon-, fax- en internetdiensten” heeft het CBS in de afgelopen 5 jaar een prijsdaling van 19% gemeten. Een telefoontje naar de inlichtingenservice van de KPN is volgens HP/De Tijd echter met 167% gestegen.
- Voor de CPI-artikelgroep “Musea, dierentuinen en bibliotheken” publiceerde het CBS een prijsstijging van 37% in de afgelopen 5 jaar. In het HP/De Tijd artikel zijn de prijsveranderingen van verschillende musea en dierentuinen getoond, variërend van 28% tot 120%.

Zoals gezegd wordt de CPI samengesteld uit verschillende artikelgroepen. Ter illustratie volgt in onderstaande tabellen een overzicht van artikelgroepen waarvoor de prijzen de afgelopen 5 jaar het meest zijn veranderd, zowel in positieve als in negatieve zin.

Tabel 1 – Top-10 artikelgroepen waarvoor de prijzen in de afgelopen 5 jaar het meest zijn gedaald

CPI-Code (2000 = 100)	CPI-Artikelgroep (naamgeving basis 2000 = 100)	Prijsverandering ²⁾ in procenten (mei 1998 – mei 2003)
091300 ^{iv}	Computerapparatuur	-63,0
083000 ^v	Telefoon-, fax- en internetdiensten	-18,8
012110	Koffie en cacao	-17,6
091100	TV's, audio- en video-apparatuur	-16,9
091420 ^{vi}	Videobanden, DVD's bespeeld	-15,9
091200	Foto-app., videocamera's en optische instrumenten	-15,1

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

053150	Naaimachines, stofzuigers e.d.	-15,0
093200 ^{vii}	Uitrusting voor sport, camping en openluchtrecreatie	-11,3
031230	Kinderkleding	-9,4
131500 ^{viii}	Motorrijtuigenbelasting	-6,6

Tabel 2 – Top-10 artikelgroepen waarvoor de prijzen in de afgelopen 5 jaar het meest zijn gestegen

CPI-Code (2000 = 100)	CPI-Artikelgroep (naamgeving basis 2000 = 100)	Prijsverandering ²⁾ in procenten (mei 1998 – mei 2003)
011300	Vis, schaal- en schelpdieren	37,6
094150 ^{ix}	Entree attractieparken	40,0
045200	Gas	45,4
045100	Elektriciteit	47,6
072440 ^x	Technische keuringen	47,8
073400	Personenvervoer over zee of over binnenwateren	50,9
094140 ^{xi}	Entree stadions	52,0
126000 ^{xii}	Financiële diensten	55,6
011440	Eieren	66,5
011730	Aardappelen	79,1

Samenvatting

De uitkomsten uit het onderzoek van HP/De Tijd wijken fors af van de uitkomsten op basis van de CPI. Hiervoor kunnen de volgende oorzaken worden aangegeven:

- De CPI-artikelgroepen waarin de goederen en diensten uit het HP/De Tijd onderzoek kunnen worden ingedeeld beslaan slechts 27,8 procent van de totale dekking van de CPI (op basis van gewichten die zijn gebaseerd op het gemiddeld uitgavenpatroon van Nederlandse huishoudens in 2000). Belangrijke uitgavencategorieën die niet zijn opgenomen in het HP/De Tijd onderzoek zijn: kosten voor wonen, gas, water, elektra, autobrandstoffen, verzekeringen en gemeentelijke heffingen (Dit laatste betreft veelal vaste lasten).
- HP/De Tijd berekent een gemiddelde prijsstijging van goederen en diensten zonder rekening te houden met het bestedingsaandeel van de goederen en diensten in het totale consumptiepakket van een huishouden.
- Het onderzoek van HP/De Tijd is niet representatief voor wat betreft de regionale spreiding van de waarnemingen, het aantal en de keuze van de goederen en diensten waarvoor prijsveranderingen zijn gemeten, en de gekozen aankoopkanalen.

Centraal Bureau voor de Statistiek

Divisie Macro-economische statistieken en publicaties

- Ook het CBS heeft de afgelopen 5 jaar forse prijsstijgingen gemeten voor bepaalde artikelgroepen. Daar staat tegenover dat het CBS voor andere artikelgroepen juist prijsdalingen heeft genoteerd.

ⁱ Deze prijsverandering is gebaseerd op gekoppelde reeksen indexcijfers welke bestaan uit indexcijfers op basis 1995=100 voor de periode mei 1998 tot en met december 2002 en voor de periode januari 2003 tot en met mei 2003 uit indexcijfers op basis 2000=100. De officiële Nederlandse inflatiecijfers zijn gebaseerd op deze zelfde reeksen.

ⁱⁱ <http://www.cbs.nl/nl/publicaties/artikelen/macro-economie/prijzen/consumentenprijzen/cpi.htm>

ⁱⁱⁱ Hierbij zijn de goederen en diensten die niet onder de dekking van de CPI vallen buiten beschouwing gelaten.

^{iv} Op basis 1995=100: artikelgroep 09.1.3. Gegevensverwerkende apparatuur.

^v Op basis 1995=100: artikelgroep 08.1.2/3. Telefoon- en faxtoestellen en tel. en faxdiensten.

^{vi} Op basis 1995=100: artikelgroep 09.1.6.2. Videobanden, muziekcassettes e.d.

^{vii} Op basis 1995=100: artikelgroep 09.1.5.2. Kampeerartikelen

^{viii} Op basis 1995=100: artikelgroep 13.1.1.5. Motorrijtuigenbelasting

^{ix} Op basis 1995=100: artikelgroep 09.2A.4. Entree attractieparken e.d.

^x Op basis 1995=100: artikelgroep 07.2.4A.4. Technische keuringen

^{xi} Op basis 1995=100: artikelgroep 09.2A.2 Entree stadions e.d.

^{xii} Op basis 1995=100: artikelgroep 12.5A. Bankdiensten n.e.g.